

Małgorzata Redlak-Zajac

(3 września 1953 – 26 maja 2020)

Nie ma lepszego miejsca niż Muzeum.

Maj tego roku przyniósł nam, pracownikom Zbiorów Sztuki Orientalnej MNW, i wszystkim pracownikom Muzeum, smutną wiadomość o śmierci naszej koleżanki – dr Małgorzaty Redlak-Zajac. Odejście tej znakomitej znawczyni sztuki muzułmańskiej to niepowetowana strata dla polskiej orientalistyki i archeologii, a dla nas, jej współpracowników (a niekiedy też uczennic), to także rozstanie z niezwykle życzliwą nam duszą. Dr Małgorzata Redlak-Zajac była serdeczną, ciepłą osobą, całkowicie oddaną krzewieniu wiedzy o sztuce oraz edukowaniu młodych ludzi i inspirowaniu ich do odkrywania kultury w jej najróżniejszych aspektach. Ta edukacyjna działalność szczególnie leżała jej na sercu. Mimo rozległej wiedzy, jako osoba niebywale skromna, nie szukała pokłasku, dążyła do popularyzacji sztuki orientalnej w Polsce, poświęcając tej idei nie tylko zawodowy, ale również swój prywatny czas.

Była pierwszą arabistką w historii MNW. Rozpoczęła pracę w 1988 roku w ówczesnym Dziale Sztuki Krajów Azji. W ciągu kolejnych lat znacząco przyczyniła się do nadania Kolekcji Sztuki Islamu jej obecnego kształtu. Z charakterystyczną dla siebie wytrwałością wyszukiwała i sprowadzała do zbiorów zabytki muzułmańskie rozproszone po różnych kolekcjach Muzeum. Jej naukowa dociekliwość i znajomość języka arabskiego pozwoliły na ustalenie datowania i miejsca powstania wielu obiektów. Swoimi działaniami zaczęła rozbudzać zainteresowanie muzealników sztuką kręgu kultury muzułmańskiej, która w przeciwieństwie do dziedzictwa artystycznego Dalekiego Wschodu, pozostawała dotąd na peryferiach badań. Już w 1991 roku – wraz z prof. Tadeuszem Majdą, ówczesnym kuratorem działu – zorganizowała pierwszy w warszawskim Muzeum pokaz bliskowschodnich zabytków. Na przestrzeni dwudziestu sześciu lat pracy była współautorką niezwykle istotnych w historii polskiego muzealnictwa wystaw prezentujących dorobek artystów muzułmańskich. Do najważniejszych należały bez wątpienia *Sztuka perska 1770–1924* oraz *Arcydzieła sztuki perskiej ze zbiorów polskich*. Prezentacja sztuki irańskiej okresu kadżarskiego (1770–1924) – wydarzenie prekursorskie nie tylko w Polsce, ale i w tej części Europy – wpisywała się w najnowszy nurt zainteresowania dziedzictwem artystycznym Persji tej epoki, dopiero rodzącym się wśród historyków sztuki muzułmańskiej na Zachodzie. *Arcydzieła...* zaś dały polskiej publiczności unikalną

fot. | photo archiwum rodzinne | family archive

okazję do zapoznania się z irańskimi zabytkami, na co dzień przechowywanymi w różnych instytucjach muzealnych w kraju. Współtworzyła wystawy nie tylko w Polsce, ale również za granicą. Prezentowana w Turcji w 1999 roku wystawa *Savaş ve Barış* – znana w Polsce pod tytułem *Wojna i pokój* – odbiła się szerokim echem w środowisku historyków sztuki osmańskiej. Podobnie rzecz się miała z wystawą upamiętniającą 600-lecie stosunków polsko-tureckich eksponowaną w muzeum Sakıp Sabancı w Stambule (2014).

Małgorzata Redlak była autorką wielu artykułów z zakresu sztuki islamu, zwłaszcza arabskiej. Wśród najistotniejszych należy wymienić: *Szkic o ornamentach w sztuce islamu*¹, *Rewiwalizm mamelucki. Egipskie i syro-palestyńskie wyroby metalowe z przełomu XIX i XX wieku w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie*², *Egyptian imitations of Chinese celadon from the 14th–15th centuries found at Kom el-Dikka in Alexandria*³. Była także redaktorem naukowym wielu publikacji, np. polskiej wersji dwutomowego podręcznika o sztuce muzułmańskiej autorstwa Richarda Ettinghausena, Olega Grabara, Sheili Blair et al.⁴

Aktywnie działała również podczas wykopalisk polsko-egipskiej misji archeologicznej w Kom el-Dikka w Aleksandrii, gdzie badała odkrywaną tam ceramikę. Jej też poświęciła swoją rozprawę doktorską zatytułowaną „Egipska ceramika malowana podszklnie z epoki fatymidzkiej (XI–XII w.) na podstawie znalezisk z Kom el-Dikka w Aleksandrii”. Brała udział w wielu przedsięwzięciach naukowych, m.in. w projekcie „Transfer kultury arabskiej w dziejach Polski”, angażującym licznych badaczy środowiska polskiej orientalistyki, publikując, mimo ciężkiej choroby, dwa obszernie teksty⁵. Równoległe do pracy w MNW przez kilkanaście lat prowadziła zajęcia ze sztuki i architektury islamu na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Wśród studentów miała opinię niezwykle łagodnej, życzliwej wykładowczyni, wykazującej dużo zrozumienia dla młodości i jej nierzadko ekscentrycznych pomysłów. Z matczyną wręcz troską brała pod swoje skrzydła tych, którzy przejawiali zainteresowanie tematem sztuki islamu. Nieustannie podkreślając wartość dzielenia się wiedzą z innymi, pomagała nawiązywać kontakty, zapoznawała jednych z drugimi. Dzięki temu udało jej się stworzyć grupę specjalistów zajmujących się dziedzictwem artystycznym Wschodu, którzy kontynuują jej pracę.

Małgosia, bo tak się do niej zwracaliśmy i tak o niej nadal myślimy, często mówiła, że „nie ma lepszego miejsca niż Muzeum”. Była przekonana o ogromnej sile oddziaływania tej

¹ Małgorzata Redlak, *Szkic o ornamentach w sztuce islamu / Notes sur l'ornement dans l'art islamique* [w:] *Fotologia: Egipt – światło i fotosynteza. Pruszkowski / Photologie : Egypte – lumière et photosynthèse de Pruszkowski*, red. Dorota Folga-Januszewska, Warszawa 1993, s. 33–38.

² Eadem, *Rewiwalizm mamelucki. Egipskie i syro-palestyńskie wyroby metalowe z przełomu XIX i XX wieku w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie / Mameluk Revivalism – Egyptian and Syro-Palestinian Metalwares From the Late 19th and Early 20th Centuries in the Collection of the National Museum in Warsaw*, przeł. Bartek Świątlik, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie / Journal of the National Museum in Warsaw” 2015, 4(40), s. 278–303.

³ Eadem, *Egyptian Imitations of Chinese Celadon from the 14th–15th centuries Found at Kom el-Dikka in Alexandria*, „Polish Archaeology in the Mediterranean” 2017, 26/1, s. 59–84.

⁴ Richard Ettinghausen, Oleg Grabar, Marilyn Jenkins-Madina, *Sztuka i architektura islamu 650–1250*, red. Małgorzata Redlak, przeł. Jolanta Kozłowska, Ivonna Nowicka, Katarzyna Pachniak, Warszawa 2007; Sheila S. Blair, Jonathan M. Bloom, *Sztuka i architektura islamu 1250–1800*, red. Małgorzata Redlak, przeł. Jolanta Kozłowska, Ivonna Nowicka, Katarzyna Pachniak, Warszawa 2012.

⁵ Eadem, *Najcenniejsze zabytki arabskiego rękodzielnictwa artystycznego z wieków VII–XVI* [w:] *Wpływ kultury arabskiej na sztukę polską. Rzemiosło artystyczne, architektura i malarstwo*, red. Tadeusz Majda, Agata S. Nalborczyk, Warszawa 2019, s. 19–48. Transfer Kultury Arabskiej w Dziejach Polski, t. 3; eadem, *O wybranych arabskich średniowiecznych wyrobach użytkowych z VIII–XVI wieku w Kolekcji Sztuki Islamu Muzeum Narodowego w Warszawie* [w:] *Wpływ kultury arabskiej...*, op. cit., s. 49–93.

instytucji. Wierzyła, że edukacja to ponadczasowy i najważniejszy cel istnienia Muzeum, a moralnym obowiązkiem kustosza jest realizowanie go. To przekonanie starała się przekazać każdej rozpoczynającej tutaj pracę osobie. Było coś szlachetnego i urzekającego w życiowej postawie Małgosi. Nie zdawaliśmy sobie sprawy, jak znaczący wpływ na nas, na atmosferę naszego działu, miała jej cicha, spokojna obecność. Brakuje nam jej dobroduszných rad, pomocnych wskazówek, sumiennosci oraz charakterystycznych fraz, które na stałe weszły do naszego działowego słownika. Miała również doskonałe pióro – posiadała rzadką w dzisiejszych czasach umiejętność precyzyjnego i równocześnie pięknego wyrażania myśli. Chyba ona jedna, świetnie orientując się w zasobach całej kolekcji orientalnej MNW, znała na pamięć niemal wszystkie numery inwentarzowe zbioru liczącego blisko 10 tysięcy zabytków.

Taki obraz Małgosi – pracowitej, wytrwałej i serdecznej – pozostanie na zawsze w naszej pamięci, nie tylko po to, by przywoływać wspomnienia związane z tak wyjątkową osobą, ale by kontynuować Jej dziedzictwo.

Joanna Bojarska-Cieślik, Anna Katarzyna Maleszko,
Magdalena Pinker, Joanna Popkowska